

מסורת הש"ס

(א) ע"י תוספתא לקמן ג"כ ד"ה ונתנו... (ב) ש"ך לרף... (ג) ונתנו... (ד) ונתנו... (ה) ונתנו... (ו) ונתנו... (ז) ונתנו... (ח) ונתנו... (ט) ונתנו... (י) ונתנו...

לכזה נפש למתעב גוי לעבד מושלים. לשראל הנוס ומתעבים ועבדים מושלן בהן: סולא הכל כקמיה. לקראת ישראל לעמיד לכה מלכיה יראו וקמו שרים ושמחו: ה"ג לא הכל לאורה ולא הכל לשמחה דכתיב אור ורוע לצדיק ולשמחה דישרים עדיפי מלדיקים:

הדרן עלך מאימתי

סדר תעניות כילך כו'. אפר מקלה. אפר ממע ולא עפר. אפר סתם הוא עפר דכשם שאפר קרוי עפר דכתיב (במדבר יט) מעפר שרפת המטות כך עפר קרוי אפר סתם. ויחינו דקמי אפר מקלה אפר שריפה אי היה מי אפר סתם היה משמע עפר ואפר מקלה גנאי יותר מעפר סתם. ובגמרא (א) מפרש מאי טעמא נותנין אורח: כבושין. לטון עזירה כמו מכבש גנאי פריש"א (א) שכבושין את הלכות החמורות למוטב. ואלו הן דברי כבושין אחינו כו': ובקבלה. שהגבול מורה לישראל (ב) (עמדו בתפלה). והקשה תוספות מאן דהו מתי שנה כהני קרא דכתיב כינה וירא האלהים את מעשיהם וגו' ולא קרי ליה דברי קבלה וכהאי קרא דוקרעו לנכנס קרי ליה קבלה ופירק איהו כל מקום שהגבול מורה ומוריע ומזהיר את ישראל קרי ליה קבלה ובכל דוכתא דלא יתפקד גבול כי האו וירא האלהים שהוא כמספר והולך דליף מניה אגב אורחיה מילתא לא קרינן ליה קבלה: כרוונה של עיר. בגלוי וכי הך דלמרינן כמסכת מגילה (דף כה): בני העיר שמכרו רחובא של עיר והתם מפרש בהדיא דאמר ר' זירא הואיל והעם מתפללים בו בתעניות ומעמדות: ורגיל. רגיל להתפלל ומתלחו שגריה כפיו ולא יטעה שכל (א) חן שטופה סימן רע לשולחיה: וכיוו ריקס. משמע דהוא עני ואין לו מחיה צדקה. ובגמרא (א) מפרש טעמא אחרינא וגופו נקי מעבירות שלא חטא ולא ילא עליו שום רע כשום עבירה כו': וכרוונה ושופרות. כל הפסוקים שאומרים כראש השנה: אל ה' בלרסה לי כו'. כולן הן מומזים: ואומר מוסמיהן. על כל פרשה ופרשה אחר וכרוונה חמימת וכרוונה ואחר ראשונה הוא אומר מי שענה לאברהם כו'. בגואל ישראל היה מתחיל להאריך והולך ואומר לכולן שש ברכות: על ראשונה של שש ברכות כדלמרינן בגמ' (א) והאך דגואל ישראל זו היא ברכה עזמה של שמונה עשרה ואינה מאוזנת שש אלא שנה היה מתחיל להוסיף ולהאריך. על הזכרות הוא אומר וזכר הנשכחות ועל השופרות שומע מדועה והיא שניה למנינה ועל אל ה' בלרסה לי והיא שלשית למנין שש שומע נעקה (א) שלשית וכן כולן: ומי שענה אם אכנסו על ים סוף. לפיכך אומרת בזכרות לפי שהיא ישראל נשכחים במצרים כמה שנים ומיילאשו מן הגאולה וזכרם המקום וגאלם דכתיב (שמות ו) ואזכור את צריתי: וכשופרות היה אומר מי שענה אם יהושע בגלגל. לפי שענה בשופרות בירחו וחו עבד שהיו ישראל בגלגל: ואלוהו כהר הכרמל. כנגד אשף עיני אל ההרים וכן כולן לפי ענין המזמורים אליהו נענה כהר הכרמל מעין אשף עיני אל ההרים ושמואל צמפס דכתיב קראי ומעין אל ה' בלרסה לי: ממעי הדגה. מעין ממעמקים קראתיך ה' ועונה כהר שני אשף עיני אל ההרים ושמואל צמפס דכתיב קראי ומעין אל ה' (שמואל א א) ובאליהו כתיב (מלכים א יח) ענני וז תפלה: ועל השביעית. מפרש בגמרא (א) מאי שביעית. מי שענה דוד ויהי רעב בימי דוד שלש שנים שנה אחר שנה (שמואל ב כא): ושלמה. כשהכניס הארון לבית קדש הקדשים. אי נמי רעב כי יהיה בארץ וגו' (מלכים א ח) ולפיכך חומס מרחס על הארץ שהן התפללו על ארץ ישראל ותפלה לעני כי יעשוך על דוחק גשמים ופול וכתיב ציה (שם) כהעלר שמים: (בימי רבי חלפתא בלטרין. אביו של רבי יוסי דלמרינן בסנהדרין (דף לג): אחר רבי יוסי בלטרין (אחר ר' חנינא בן מרדיון) כסוקי: וגומר

מאימתי פרק ראשון תענית

מו.

אור ורוע לצדיק ולישרי רב שמחה. פירוש ואין לומר כללעיל ולישרים האו והאי שמחה ואורה (א) א"כ דלמרינן דלישרי לב קאי אהא דלעיל כמו כן אמרינן דלדיקים קאי אהא דלאתריה כיון דממוך דקיי לישרי לב ונדולי יש הפרש בין זה לזה דלס לא כן לערביהו ולכמוז לדיקים ולעיל לא הו מלכיה ושרים כי הדדי אלא יראו וקמו צנייהו וכמו יראו וקמו דהו קודם שרים קאי על מלכיה דלעיל קאי נמי אשרים דכתיב אנתריה אכל הכא אין לפרש אלא אור ורוע לדיקים ולישרי לב שמחה (א):

לכזה נפש למתעב גוי לעבד מושלים מלכיה יראו וקמו ושרים בהשחחיה דכתיב שרים וישתחוו מתקוף לה רבי יורא ואיתימא רבי שמואל בר נחמני אי הוה כתיב ושרים וישתחוו כדקאמרת השתא דכתיב שרים וישתחוו הא והא עבוד אמר רב נחמן בר יצחק אף אני אומר לא הכל לאורה ולא הכל לשמחה צדיקים לאורה וישירים לשמחה צדיקים לאורה דכתיב יאור ורוע לצדיק ולישרים שמחה דכתיב ולישרי לב שמחה:

הדרן עלך מאימתי

סדר תעניות כיצד מוציאין את התיבה לרחובה של עיר (א) ונותנין אפר מקלה על גבי התיבה ובראש הנשיא ובראש אב בית דין וכל אחד ואחד נתן בראשו הזקן שבהן אומר לפניו דברי כבושין אחינו לא נאמר באנשי ניגוה וירא אלהים את שקם ואת תעניתם אלא יורא אלהים את מעשיהם כי שבו מדרכם הרעה ובקבלה הוא אומר (א) וקרעו לבבכם ואל בגדיכם עמדו בתפלה מורידין לפני התיבה זקן ורגיל ויש לו בנים וביתו ריקם כדי שיהא לבו שלם בתפלה (א) ואומר לפניו עשרים וארבע ברכות (א) שבכל יום ומוסיף עליהן עוד שש ואלו הן זכרונות ושופרות (א) ב' בצרתה לי קראתי ועניני (א) אשא עיני אל ההרים וגו' (א) ממעמקים קראתיך ה' תפלה לעני כי יעטוף ר' יהודה אומר לא היה צריך לומר זכרונות ושופרות אלא אומר תחתיהן (א) רעב כי יהיה בארץ דבר כי יהיה (א) אשר היה דבר ה' אל ירמיהו על דברי הבצרות ואומר חותמיהן על הראשונה הוא אומר מי שענה את אברהם כהר המוריה הוא יענה אתכם וישמע בקול צעקתכם היום הזה ברוך אתה ה' גואל ישראל על השניה הוא אומר מי שענה את אבותינו על ים סוף הוא יענה אתכם וישמע קול צעקתכם היום הזה ברוך אתה ה' וזכר הנשכחות על השלישית הוא אומר מי שענה את יהושע בגלגל הוא יענה אתכם וישמע בקול צעקתכם היום הזה ברוך אתה ה' שומע תרועה על הרביעית הוא אומר מי שענה את שמואל במצפה הוא יענה אתכם וישמע בקול צעקתכם היום הזה ברוך אתה ה' שומע צעקה על החמישית הוא אומר מי שענה את אליהו כהר הכרמל הוא יענה אתכם וישמע בקול צעקתכם היום הזה ברוך אתה ה' שומע תפלה על הששית הוא אומר מי שענה את יונה ממעי הדגה הוא יענה אתכם וישמע בקול צעקתכם היום הזה ברוך אתה ה' העונה בעת צרה על השביעית הוא אומר מי שענה את דוד ואת שלמה בנו בירושלים הוא יענה אתכם וישמע בקול צעקתכם היום הזה ברוך אתה ה' המרחם על הארץ: מעשה בימי

עין משפט
גר מצוה

א א מ"י מ"ד מהלכות תענית הלכה ב ג נ טו"ע א"ח סימן תקעט ע"פ א: ב ב מ"י ע"ש ה"ז טו"ע א"ח סימן תקעט:

תורה אור השלם

- 1. אור ורוע לצדיק ולישרי לב שמחה: תהלים צו יא וירא האלהים את מעשיהם כי שבו מדרכם וקרעה וקרעו לבבכם ואל עזרו על הקרעה אשר דבר לעשות לקדם ולא עשיתו יונה ג' וקרעו לבבכם ואל בגדיכם ושובו אל ה' אלהיכם כי חתן ורחם הוא ארך אפים ורב חסד ורחם על הרעה: יאל ב ג יג 4. שיר המעלות אל ה' ביראתה לי קראתי ויוענני תהלים קכ א 5. שיר למעלות אשא עיני אל ההרים מאין יבא עזרי: תהלים קכא א 6. שיר המעלות ממעמקים קראתיך ה' תהלים קל א 7. תפלה לעני כי יעטוף ולפני י יעטוף שתי: תהלים קכ א 8. רעב כי יהיה בארץ ירקון ארבה חסיל כי יהיה כי יצר לו אבו בארץ שעוריו כל נגע כל מחלה מלכיה א ח לו 9. אשר יהיה דבר ה' אל ירמיהו על דברי הבצרות: ירמיהו יד א

מוסף רש"י

אנשי משמר. כסני לויס העובדין מתעניין ולא משלימין. לפי שכן ספקין כפניהו ואין מיליס להסלים (לש"י יג). ואם התחילו. שסתולו להתעטף כי א ל יוס ומנסו כסן ימי חטוב או ר"ת ועובדין חא. שאין משלימין. תענית כחמסה יר"ח להתעטף כל היום ושש. וכן תשעה באב שחל להיות בעיבי שבת. נמי אין משלימין (שם).

רבינו הנאל

ואני אומר צדיקים (לאורה) וישרים בשמחה. שני אור ורוע לצדיק ולישרי לב שמחה. הדרן עלך מאימתי מוציאין

גלוין הש"ס

רש"י ר"ה ובקבלה וכו' ולא קרי ליה דברי קבלה. עין חולין דף ק"ג ע"א רש"י ד"ה מרת משה:

לעני רש"י

פריש"א. מכבש.

רבינו גרשום

(א) הא והא עבד. קימה והשתחויה. ה"ג הכל לאורה ולא הכל לשמחה. (ב) צדיקים לאורה (ולו) (ולאן לשמחה וישרים אף לשמחה. וישרים עדיפי מצדיקים. הדרן עלך מאימתי